

ללמוד בחוץ הוא הפתרון - ולא רק בימי קורונה

אחרי כמעט שנה שמערכת החינוך פועלת באופן מקוון באמצעות הזום והמרחב הקולי, היציאה מהסגר השלישי והארוך במיוחד מלווה במסרים סותרים ובהנחיות לא ברורות לגבי פתיחת מערכת החינוך. המצב יוצר בלבול, תסכול, התנגדות וכעס בקרב אנשי החינוך וההורים. התחושה היא כי למשרד החינוך אין תכנית סדורה, וכי אינו מרגיש ומבין את השטח.

עדות לכך ראינו בתגובתה של יפה בן דוד, מזכ"לית הסתדרות המורים, למתווה החדש לפיו תלמידים עד כיתה ד' ותלמידי י"א-י"ב יוכלו לחזור ללימודים, אך בקפסולות של חצאי כיתה, שילמדו יום כן ויום לא, ובאוויר הפתוח.

בן דוד יצאה בהצהרה גורפת נגד המתווה הזה, והכריזה בריש גלי כי למידה בחוץ לא תתקיים. לדבריה, למידה בחוץ לא אפשרית והמרחב הפתוח נועד רק לשם אורור ורגיעה לנפש, שהיתה סגורה וכלואה בסגר. פעילויות בחוץ כמו טיולים וביקור במוזיאונים ניתן לקיים אך לא להגדירם כלמידה, קבעה בן דוד.

תלמידים לומדים חשבון וכישורי חיים בבית ספר הרכס. מנהלת אליה הדר זריהן מועצה אזורית משגב

רלבנטיות לאתגרי המאה ה-21

אנו נוטים להאמין כי גישתה הנחרצת של בן דוד נובעת מרצונה להגן על המורים, ולמנוע מצב שבו אנשי חינוך חסרי ניסיון, שלא קיבלו כל הכשרה בהוראה חוץ כיתתית, יאלצו להעביר שיעורים שלמים במרחב פתוח עם עשרות ילדים, דבר אשר עלול להוביל לכישלון כואב.

יחד עם זאת, אנחנו ברשת הירוקה לא מסכימים עם טענתה של בן דוד. לאורך השנים פגשנו והכשרנו מורות ומורים רבים שיוצאים ללמד את מקצועות הליבה - ללמד ממש ולא רק להתאוויר - בחוץ. הנחת העבודה שלנו היא כי למידה אפשרית בכל מרחב ומקום ומזמנת לנו לימוד ורכישת ידע מסוג אחר. לפיכך, גם טיול, ביקור במוזיאון, סיור בשכונה - כל אלו מאפשרים לנו למידה. במאמר זה ננסה להבהיר מהן האפשרויות הגלומות בלמידה חוץ כיתתית עבור התלמידים והמורים.

במציאות שאנו חיים בה, ילדים יכולים ללמוד ולרכוש ידע באמצעים שונים ובאופן עצמאי (יוטיוב, גוגל, קורסים מקוונים וכו'). בנוסף, האתגרים העומדים בפני ילדינו - גלובליזציה, השפעות טכנולוגיות, שוק עבודה משתנה, התמודדויות עם כמויות ידע עצומות, משבר אקלים והידלדלות משאבי הטבע, אי שוויון כלכלי וחברתי - כל אלה הם חלק מאתגרים גדולים ומורכבים אשר שיטת הלימוד המסורתית אינה מספקת מענה עבורם.

תפקיד בית הספר משתנה והדגש עובר מהעברת ידע לפיתוח מיומנויות. למידה בחוץ מאפשרת לתלמידים בכל גיל - מיסודי ועד תיכון - לחוות סקרנות, להתמודד עם מצבים משתנים ועם אי ודאות, לפתח חשיבה עצמאית, ללמוד ולהתנסות בעבודת צוות, להתמודד עם קונפליקטים ועם דילמות חברתיות-סביבתיות רלבנטיות, להבין את מורכבות העולם ולהסיק מהמקומי לעולמי ולהיפך. למעשה, למידה בחוץ נותנת בדיוק את המענה לאתגרים המשמעותיים שהמאה ה-21 מציבה בפני התלמידים.

בנוסף, מחקרים רבים מראים כי לשהייה בטבע יש חשיבות רגשית. מורות שהחלו ללמד בחוץ, גם אם זה רק יום אחד או יומיים בשבוע, מספרות שבשיעורי החוץ הילדים רגועים יותר ואלימים פחות, וההישגים הלימודיים שלהם גבוהים יותר.

איך לומדים חשבון בחוץ

עם כל הנאמר לעיל, אין אנו ממעיטים בחשיבות רכישת ידע ולימוד מקצועות הליבה כמו מתמטיקה, שפה, מדעים, אנגלית ועוד. מנסיוננו, את כל המקצועות ניתן ללמד וללמוד במרחב הפתוח ותוך התייחסות למרכיבים השונים של הסביבה. הלמידה בחוץ אינה סותרת את תכנית הלימודים הסדורה ולא מבטלת אותה. נהפוך הוא. היא הופכת את הטבע ואת הסביבה למשאב, למעבדה תוססת וחיה, שבה הילדים פועלים מתוך חיבור אמיתי של חקר, סקרנות, פליאה וחוויה.

את רוב מקצועות הלימוד ניתן ללמד בחוץ כאשר האבנים והעלים מחליפים את הלוח והמחברת. למשל, אם בכיתות הנמוכות היעדים במקצוע החשבון הם ללמוד לספור ולמנות - ניתן לעשות זאת באמצעות ספירת אבנים ועלים. את לוח הכפל ניתן לתרגל על ידי בניית מנדלות על פי סדרות מספרים קבועות. פעולות חיבור וחיסור ניתן לעשות על ידי איסוף חפצים שונים שמצאנו בסביבה הקרובה, וכך גם נלמד להבדיל בין דבר טבעי למלאכותי ונשים לב להשפעת האדם על המרחב.

הילדים יכולים לארגן יריד מכירת חפצים משומשים, שבו הם מתרגלים קנייה ומכירה (ובעצם את פעולות החשבון) באמצעות שטרות ומטבעות שהם יצרו בעצמם. פעולות חשבון מורכבות יותר לכיתות הגבוהות ניתן לעשות על ידי תכנון גינה ומערכת השקייה, ולחבר את הנושא למקצוע גיאומטריה ולבעיות חישוביות של שטח ונפח. בעיות מילוליות ניתן לחבר באמצעות צפייה בתחבורה הציבורית בעיר ולהשוות בין שעות העומס השונות.

בשיעור מדעים מתבקש לצאת החוצה ולבצע תצפיות, חקר וניסויים באוויר הפתוח. בשיעור גאוגרפיה ניתן לערוך סיורים בשכונה או ביישוב, וכך ללמוד הלכה למעשה על מקום המגורים, לזהות בעיות ולתכנן פתרונות. ניתן לאמץ אתר היסטורי או טבעי וכך ללמוד על המערכת הטבעית ו/או המורשת וההיסטוריה של המקום בו אנו חיים.

הלמידה בחוץ מאפשרת ללמוד נושאים שונים באופן המשלב מקצועות מדיסיפלינות שונות, כמו לימוד מתמטיקה דרך חינוך גופני; שילוב בין מדעים לאומנות כאשר החומרים בטבע מהווים את חומרי הגלם; למידה רוחבית דרך נושא מסוים וביטויים במקצועות שונים, כמו מנהיגות הנבחנת בראייה היסטורית, ספרותית ומקראית. השהייה בחוץ מעשירה את כישורי השפה ואת יכולת הביטוי של התלמידים.

הכשרה למורים תכנית חסמים

אם נסכים לשנות את החשיבה והתפיסה שלנו לגבי מערכת החינוך ותפקידה כיום, נגלה כי אפשרויות ההוראה בחוץ הן אינסופיות. אולם לשם כך נדרשת הכשרה מסודרת של המורים. בהשתלמויות שלנו אנחנו עוסקים בחשיבות הלמידה החוץ כיתית וביתרונותיה - לתלמידים וגם למורים - ומעניקים לנשות ולאנשי החינוך כלים שבאמצעותם הם יכולים לתכנן תכנית לימודים מותאמת לחוץ.

הכשרה כזו כוללת:

- הבנת החשיבות ביציאה מחוץ לכיתה
- בירור החסמים והחששות
- התייחסות לנושאי בטיחות וכללי התנהגות בשטח הפתוח
- תיאום ציפיות של המורה והתלמידים
- מעבר על תכנית הלימודים ומערכי השיעור ומציאת הנושאים הרלוונטים ללמידה חוץ כיתית
- התאמה ובניית מערכי שיעור ללמידה חוץ כיתית
- הכנת השטח ותשתיות
- בניית רצף לימודי ונושאי המשלב יציאה לטבע ולסביבה הקרובה
- חיבור הנושאים לאתגרים ולתחומים בחיי היום יום
- תכנון פרויקטים, ימי שיא, טיולים
- סיכום הנושא ותוצרים

זו רשימה חלקית, שמטרתה להראות כי הוראה חוץ כיתית היא גישה פדגוגית מבוססת. כל מה שנדרש הוא ראש פתוח, גמישות מחשבתית, הכשרה מתאימה וליווי צמוד של צוותי ההוראה.

הרשת הירוקה תצא בקרוב עם סדרה של מפגשים בנושא למידה חוץ כיתית וחיבור ללימודי הליבה.